

Nejobsáhlejší text zborníku má výrazné teoretické zamereňenie. Milosz Piglas, Włodzimierz Raczkowsky a Lidia Żuk hľadajú cesty k adekvátnemu nakladaniu s nově získávanými soubory archeologických dat v prostredí polské archeologie a památkové ochrany. Ukazujú, jak aplikace nových prospekčních metod v posledním desetiletí radikálně zvýšila počet evidovaných archeologických lokalit a archeologických nálezů, současně ale poukazují na častou nevyváženost jednotlivých zjištění a s tím související problémy při následných pokusech o komplexnější zhodnocení dat. Řešením je dle názoru autorů zavedení propracovanějších systémů – nástrojů primární evidence nových lokalit a nálezů, které by do budoucna umožnily snazší a efektivnější provádění analýz takto velkých souborů dat. Studii zakončuje návrh možné podoby struktury takto koncipované databáze včetně formátu hesel.

V závěrečném příspěvku se Vratislav Janák, Kateřina Papáková, Peter Kováčik, Andrea Hořínková a Petr Rataj zabývají mapovou predikcí neolitického osídlení v Oderské bráně na základě analýz provedených v prostředí aplikací GIS. Zkoumaný region byl v rámci neolitického osídlení klasifikován dosud jako oblast periferní, průchozí s minimem evidovaných sídlištních lokalit. Cílem autorů bylo pokusit se prověřit starší závěry v kontextu nově provedených výzkumů a zároveň zjistit, jaký modus jednotlivé lokality spojuje a zda mu případně neodpovídají některé další oblasti sledovaného regionu. Výsledkem je skutečně nová, přepracovaná sídelní mapa regionu v období mladší doby kamenné.

Sborník působí jako celek vyváženým dojmem. Kvalita a výpovědní hodnota jednotlivých příspěvků je srovnatelná a zvolené konferenční téma pokrývá nejen ve velkém tematickém rozpětí, ale často i poměrně detailně.

FILIP VELÍMSKÝ

Marian MAZUCH, *Velkomoravské keramické okruhy a tzv. mladší velkomoravský horizont v Mikulčicích*, Archeologický ústav AV ČR, Brno 2013 (= Spisy Archeologického ústavu AV ČR Brno 45)

180 s., ISBN 978-80-86023-39-7

Marian Mazuch sa v monografii podrobne venuje dvom „typom“ keramických nádob, pre ktoré uprednostňuje termín *blučinský* a *mikulčický*

keramický okruh. Súčasťou jeho práce je aj pokus o odlišenie a predstavenie archeologického horizontu vrcholnej fázy veľkomoravského obdobia na mikulčickom hradisku. Práca predstavuje dva navzájom úzko previazané problémy, čo sa odráža i na štruktúre práce. Čitateľa sa po úvodných kapitolách (*Předmluva a Záměr práce*) oboznámi s nálezovou situáciou severného podhradia mikulčického hradiska (*III. Areál severního podhradí mikulčického hradistě*). Podľa M. Mazucha je nálezová situácia uvedeného areálu kľúčová pre relatívnochronologické vymedzenie oboch horizontov. Autor v jednotlivých podkapitolách podrobne informuje najskôr o metódach a postupe terénneho výskumu, nálezových situáciách a najmä vertikálnych stratigrafiách. V závere tretej podkapitoly sa venuje nájdeným artefaktom, možnostiam interpretácie areálu a zhodnocuje jeho celkový sídelný vývoj.

Ďalšiu kapitolu *Velkomoravské keramické okruhy – blučinský a mikulčický keramický okruh* autor zasvätil obojmu keramickému okruhu (ďalej BO a MO). Najskôr sa venoval teoretickým i praktickým otázkam pri štúdiu keramiky, podrobne rozobral aj dejiny bádaní oboch okruhov. Najmä pri MO umožňuje poznanie predchádzajúceho vývoja názorov porozumieť komplexnejšie jeho problematike. Termín MO bol navrhnutý v roku 2001, ale jednoznačné vymedzenie sformuloval Mazuch až v predstavenej publikácii. MO bol vyčleňovaný pod rôznymi názvami už od konca päťdesiatych rokov minulého storočia. Značnými zmenami prechádzalo i jeho datovanie, od konca 10. až 12. storočia k 9. storočiu. Hlavná časť kapitoly je venovaná charakteristike nádob BO i MO a ich jednotlivým znakom. V ďalších kapitolách sa autor zaoberá relatívnochronologickým vzťahom oboch okruhov na základe nálezových situácií zo severného podhradia a porovnáva zistenia so získanými poznatkami z východného podhradia (*Keramický horizont severního a východního podhradí – keramika mladší velkomoravské fáze*). Získané poznatky sumarizuje a predstavuje náplň keramického materiálu mladšej veľkomoravskej fázy na mikulčickom hradisku (*Možnosti poznání keramiky mladšího velkomoravského horizontu*).

V záverečných kapitolách sa autor znova vracia k BO a MO. Porovnáva ich zastúpenie z areálov mikulčického hradiska a tiež ich geografické rozšírenie (*Srovnání mikulčického a blučinského keramického okruhu*). Záverečnú kapitolu autor venoval absolútnemu datovaniu BO a MO a ich významu a možnosti využitia keramiky ako chronologickej pomôcky (*Otázka významu a datace velkomoravských keramických okruhů. Keramika*

jako chronologická pomůcka k poznání mladšího velkomoravského horizontu?).

Nová publikácia sprístupňuje mnoho dôležitých informácií a materiál pre ďalšie štúdium. Jej autor je značne kritický, zároveň však neustále uvažujúci až pochybujúci aj o svojich pozorovaniach a záveroch. V knihe zhodnotil doterajší stav výskumu, pomenoval mnohé problémy, ktorými je zaťažený výskum mikulčického hradiska i skúmanie keramického materiálu. Kritike podrobil najmä doterajší spôsob absolútneho datovania keramického materiálu zo sídlisk odvodzovaného z keramiky pohrebísk, pričom nádoby z hrobov sa v mnohých faktoroch odlišujú od keramiky sídlisk. Autor sa v knihe nezamýšľa nad terminológiou periodizácie skúmaného obdobia. V práci sa objavujú dva termíny, „stredohradištný“ a „veľkomoravský“. M. Mazuch uprednostňuje termín „veľkomoravský“, ktorý sa výrazne presadzuje v súčasných archeologických prácach českých i slovenských autorov. Môžeme si však položiť otázku, či pomenovanie „veľkomoravský“ vopred neimplikuje absolútne datovanie.

HANA CHORVÁTOVÁ

Zdeňka KRUMPHANZLOVÁ a kol.,
*Raně středověké pohřebiště v Praze-
Lahovicích, Muzeum hlavního města
Prahy, Praha 2013*

368 s., ISBN 978-80-87828-02-1

Zdeňka Krumphanzlová (1931–2002) pôvodne inklinovala k výzkumu mladšího pravěku a k mediévalní archeologii ji přivedly spíše vnější okolnosti. V roce 1954, kdy končila studium prehistorie na Univerzitě Karlově, byly při stavbě nové silnice do Radotína objeveny v Lahovicích středověké hroby. Výzkum zahájil Bohumil Soudský, který zdokumentoval 29 značně poškozených hrobů. Rok poté se terénního výzkumu ujala již Krumphanzlová a vedla ho až do roku 1960.

Publikace se skládá ze tří základních částí. První vychází z rozpracovaného, ale nedokončeného rukopisu souhrnného zpracování pohřebiště. Editoři Jan Klápště a Miroslava Šmolíková použili podstatné části původního textu, který revidovali, upravili, případně doplnili vlastními poznámkami (ty jsou odlišeny kurzívou). Druhou část představuje nově provedený demografický a paleopatologický rozbor pohřebiště. Těžištěm knihy je pak podrobný katalog hrobů s bohatou

plánovou a fotografickou dokumentací terénní situace i náleзовého fondu.

Pohřebiště se nachází na nízkém písčitém přespývu v nivě řeky Berounky, avšak již nad úrovní pravidelných záplav. Plocha pohřebiště byla rozdělena do několika částí a oddělena kamennými, většinou pravidelně skládanými řadami. V jižní části byly hroby spíše shlukovány do skupin, mladší severní část je uspořádána do pravidelných řad. Obě části jsou od sebe zřetelně odděleny. Jistou roli v tomto členění mohlo sehrávat nastupující křesťanství, nelen ale ani vyloučit příčiny z oblasti sociální sféry.

Hrobové jámy byly pečlivě upraveny, velkou část lemovaly kameny, případně se v jámě nacházel alespoň jeden kámen (pod hlavou nebo u dolních končetin). Časté je použití dřeva, a to buď jako dřevěné podložky, nebo rakve, a to jak prkenné, tak dlabané. Poměrně zajímavé jsou superpozice pohřbů v jedné hrobové jámě; autorka je vysvětluje jako dodatečné pohřby příbuzných osob. Doloženy jsou i pietně uložené skládky kostí, narušených při hloubení nových hrobových jam. Zajímavá je přítomnost několika hrobů, které byly podle pozorování Krumphanzlové druhotně otevřeny a porušeny, nebo nestandardní poloha některých zemřelých. Na základě těchto nálezů se autorka podrobně věnovala problematice tzv. protivampyrických opatření.

Otázka druhotných zásahů do hrobů je poměrně složitá, a proto lze pokládat za velký nedostatek, že k situaci nebyl zpracován posudek odborníka na tafonomii. Jak již dříve prokázala nová vyhodnocení pohřebišt v Mikulčicích (i jinde), zásadní informace je možné získat i ze staré terénní dokumentace. Jakékoliv úvahy o záměrných zásazích do hrobu, natož pak jejich interpretace, musí být podloženy důkladnou tafonomicou analýzou. Jejich absenci lze pokládat za zvláště palčivou už kvůli skutečnosti, že na novém demografickém a paleopatologickém vyhodnocení pohřebiště spolupracovalo šest antropologů.

Velkou pozornost autorka věnuje dvěma objektům, prozkoumaným na ploše pohřebiště. Prvním je předpokládaná kultovní stavba, tvořená jámou, do jejíhož středu byl zaražen dřevěný kůl, který byl zasypán vrstvou kamenů. K situaci snad patřila i skupina kamenů, uspořádaných do oblouku (zbytek kruhu?) ve vzdálenosti přibližně pět metrů východně od jámy. Druhým objektem je memorium s dřevěnou konstrukcí na kamenné podezdívce, dlouhé 290 cm a široké 130–180 cm. Uvnitř byl pohřben dospělý muž v dřevěné rakvi, ale bez dalších nálezů.

Předložená kniha o lahovickém pohřebišti je především zpřístupněním pramene. Autoři